

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *K. A. Larsson*
 Härad: *Lunnerbo* Adress: *Torarp, Lagan*
 Socken: *Berga* Berättat av: _____
 Uppteckningsår: *1946* Född år *1881* i *Torarp, Skattsjö*

<i>Linnet.</i>	<i>s. 1-3.</i>
<i>Biskakt.</i>	<i>s. 3-9.</i>
<i>Fruktskörden.</i>	<i>s. 9.</i>
<i>Hasselnötter</i>	<i>s. 9.</i>
<i>Jakt.</i>	<i>s. 9-17.</i>
<i>Potatisplantering.</i>	<i>s. 17-21.</i>
<i>Pivgille.</i>	<i>s. 21-24.</i>
<i>Röror.</i>	<i>s. 24.</i>
<i>Humle.</i>	<i>s. 24-25.</i>
<i>Höstprägen.</i>	<i>s. 25.</i>
<i>Grödet till kreaturen u. hösten.</i>	<i>s. 27-29.</i>
<i>Hösthäring av åkerjorden.</i>	<i>s. 29-30.</i>

(H. P. F.)

Skriv endast på denna sida!

Embrera vardagsrede.Hästen.

Ruska (draga upp) höi (lin)
med händerna var ett arbete som
utspides av svinnarna. Både hand
full av det uppgjorda linet lades
i kott på varandra och vid lagom
tycktes band det tillsammans
i en käre. I sidans käre eller
rekar lades i en hög och sedan ka-
rades dessa rekar i kottarna med
knäppar (baljor) mot sidan. Sedan
höien blivits för renhållades den
och lades in på lagan. Där upp-
sattes en hörepa på en bräda
och på denna bräda satte sig
en person i vardes sidan om

repan. Med handen svepte man
sin knöppel från halmen och
vickade varannan gång. När
detta arbetet var klart vickades
sivhalmen till en bärre eller
annan lämplig plats och utsked-
des där till rötning. Sivhalmen
lades i ett tunt lager och på
det utstreda området fick inte
jordskorpora växa av kreatur eller
annat slag. Efter Rötningen tog
en del av omkring tre veckor in-
nan kivet ätes. Kivet togs upp
och först lufttorkas och sedan förs
till basten för värmetorkning.

Knöpplet tröskades av jorphanen
med slagen. Detta var ett mycket
omständligt arbete och man fick

ACC. NR M. 9962:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Prästen och vandra flöjaldiga gän-
 ger innan följande var tillräck-
 ligt besatt för att sedan passera
 genom det s. k. mjöppesället. När
 allt gån igenom detta såll pass-
 des hinet för hand, varvid detta
 skildes från agnarna på sam-
 ma sätt som när såden ren-
 sades. Det erhållna kornet mät-
 tes upp och bars till sådesmaga-
 rinet, där det lades i korn. Prästen
 vändes dels till väjande för konman-
 de var och dels till olika andra-
 mål såsom kornfärdning till
 kreatur som genomgick konman-
 garna, avgränsning till kornfärdning
 m. m.

Prästen var således som

ACC. NR M. 9962:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Juletid i början av septembris månad.
På 1880-1890-talen var det gott om
frimorgdag här på trakten och
barnens frivardes rikmäkt. Både
skollära blev i allmänhet tunga
av den mynniga komngen och
en skulle man tillåta sig
densamma för hushällets rätt-
ning. Vägar besöksring i form
av frimorging visste man för
den tiden 4/10 av. De kuper man
ville länna komngen för väste
därför behandlas på det radikala
sättet så dess invånare dödade.
Man utvalde på förhand de kuper
som på på på skulle behandlas
och tidigt en morgon skulle be-
sluten äga rum. I förväg hade

ACC. N:R M. 9962:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hembagat svavel och detta smäl-
tes om i en ganna. Där fästes se-
dan en del linnelappas, som ordent-
ligt begötes med det smälta svav-
let. I närheten av bigården grävdes
en omkring 20 decimeter djupa håla
för varje kupa, varo inväsnare skul-
le utlivas. I botten av hålen
sattes en träklyka och i den fäst-
des en svavelbehandlad linneser-
en. Klykan var av björk, vid, rönn
eller annat träslag och med en
kniv skar man en spricka i
varda ändan för att där fästas ser-
en. Den hade en finger Björklek.
I samt detta arrangemang var
uppsatt tänk man för i båda
ändarna av svavelserien och

Skilde man i sista kast biken-
jan från dess botten och satte den
över kulan, varefter man täppte
många till runt omkring vid dess
nedre kant med jod, så att den
inte kunde tränga sig ut. Sedan
öppnade man tappen och kugans
kärn och genom dess hål nedsat-
te man en påtänd svavelrenna.
Det gas personen bläste därför:
"Hopp så länge det fanns någon
litt kvar av rennan! Därefter
skakade man om kugan kraf-
tigt med många föremål och så
hade de dödade och bedövade biken
fallit från kugan och ner i kulan.
Kugan fögo sedan bort och kulan
med de bevingade djuren fylldes
i detta ögonblick att inte något biken

med jord. De fulla hornungshakor.
na togas sedan upp ur kugpan
med en kniv och lades i en kist.
Hel. Bärsta skots undantogs och
användes för omedelbar konsum.
Tion utan någon behandling. De
i mitten nedlagda hornungshakor.
na ställes sedan samman med
en jättespis av trä. Sedan la-
des denna substans i en gylla
på spisen och kokades. Därefter
skirdes hornungen i en duk och
man med kraftigt på att hornu-
gen sam igenom, medan väst
skorvade blev i duk. Hornu-
gen var nu färdig, men väst må-
ste tillagas genom ytterligare kok-
ning och skivning i ett käft.

ACC. N:R M. 9962: 8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För varje sådan anordning blev
det en vachaka och dessa använ-
des sedan till olika ändamål i
hemmet. Så länge man använde
sig av den gamla korntråden
i hemmet var välet oumbärligt.
Vad skomakarna och skräddar-
na kompisar måste det finnas
vare. Man stöpte också vaxljus och
använde det för olika till män-
ga andra pyttiga ändamål.
Huvudparten avtogs också vid
denna tidperiod. På Ljuringby höst
maktade i september månad
infanno sig luffhögarna av vax
och för denna vax fanns det
och användare högt vaxens lund.
handlar. Huvudparten bestod

9
rökad i samband med skissmin-
gen av bonungen och detta an-
vändes till pöstringemedel.

Bukshåden inbjudades också
under september månad. Håstopp-
arna skaldes och förkades och vin-
teräpplen lades in till förvaring.
näraast med tanke på den stum-
dande julen.

Plaschnätter väste på buske-
na i gården och dessa samlades
in för barnens och ungdomens
nöje under julen. Julnätter hade
barnen till lika väl som juläpp-
len.

Jaktten var av stor betydelse
för sport i slutet av 1800-
talet. Jaktvatten var då i allmänhet

ACC. N:R M. 9962:10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

utställande till svenske eller dan-
 ska herre, som innehade stora
 revir, vilka möttes väl av deras
 gästvärdare och tillbringingsmän.
 Under några år på 1850-talet in-
 nehade prins Karl ett jaktre-
 vir i Blekinge, Torsås, Rönneby och
 Gläcke byar inom denna socken
 och i september månad brukade
 han vara här med sin upp-
 vaktning och sällskap på fågel-
 jakt. Samtidsdirektör St. H. Wallen-
 berg var för omkring 50 år sedan
 och uppfylla sig en jaktvillor i
 Torsås vid södra ändan av sjön
 Blecksten. En mera idyllisk plats
 för en sådan villa stod väl inget.
 Jaktigen att uppföring av i

ACC. N:R M. 9962: //.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11
dessa rejde. Wallenbergarna hade
länge iakttagen i ett större
revir inom Berga. Utstågts och
Dörings sönder. Men med förde
deras verksamhet i detta hälsan.
Det var på avskrivning här och
det talas om att man är betänkt
på att bröskänka villan till ett
senestehem. Hur det blir i den
sakten lär ännu inte vara sagt.
Under bankdirektion St. N. Wallen-
bergs tid var det förmånliga jakt-
kroar, som delogs i jaktstationerna
här. Från äldre släktminnena
David Rindman var i flera år mest
och jagade i detta revir. Sam-
skarna Dröman hade sitt stam-
lohus hos handlanden Salomon

ACC. N:R M. 9962:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Johansson: Trättestön kunde sin
omkring månatslänga vistelse på
jakter under höstarna hästade
och efter hans död 1900 bodde de
hos många dr. Ernst Rindahl.
Barnen hade ett stort jaktrevir
: Trättestön, Äspån, Ballnarebo,
Vänneby med flera byar: södra
och västra delen av Berga socken
jämför angripande delar av ib.
gelstads socken. Efter prins Karl
hade ett danskt jaktsällskap,
som värbattes av direktör Cohn.
Köhler, jaktreviret här för:
Äspån och Vänneby på arrende.
Det var riktigt när de
främmande jaktherrar kom.
Men på sina ättor besök. Alla

av dem gjorde sig bekanta med
ortsbefolkningen och de återuppli-
vades gamla bekantskaper år efter
år. Både när de kommo till små
stugor, utlägset belägen från den
övriga bebyggelsen. Josefus hade
de inte det där gamla huset och
gick sig underättade om invä-
nans ställning och ekonomi.

Dessa hvar var i allmänhet
gämsla och de bortkänkte
och så lito unga till fattiga
personer. När de var borta på
gård. År 1850 var det 50 år se-
dan prins Karl jagade här be-
rättas det förvånande flera anek-
doter om trebliga episoder från
dessa besök och skämt med

flera olika personer bland östbe-
fölkningen.

De danska jaktherrarna an-
strände klappjak på senhisen
öven omkring, skotskiftet och
då uppbådades mycket folk
att delta i denna jakt. På
morgonen började älgstämman
i vår skog, och allt mer och
mer föröktes. Då kom jägarbladet
i svallning även hos östbe-
fölkningen. Många skaffade sig
jagstegar och när jaktkontak-
ten utgick behöll man jakten
själv, när man ställde i ut-
sikt att bjälarna kunna falla.
Det gjordes skogens bägare och
vilken gör att man är mångfaldig

15
större värd än vad gästaren
det hade. En och annan ha
lyckats ha i denna sin föreläsning,
men det stora flesta aflygga
re för några dagar med ett bra
mått eller i bästa fall blir till-
delad en köttstek af den lyckli-
ge gästaren. Intresset för fly-
garen är fortfarande för höj-
spänn och kunde den lundens
gästaren gå de flesta män-
nen ut att skogen med sin
bästa för att göra flyg. Laga-
met att fel. Många av dessa jä-
ga som inte alls skickade för sitt
syfte och följden blir att man
skjuter utan beräkning både när
man skulle och inte skulle, med

färdig till många björ bli
skadad i naturen och utgå till stora
lidanden, som kunde undvikas
i fall att jägaren hade fäst sig och
finsat att han inte bort skjuta,
då han på grund av avståndet
ej kunde sikta rätt med sin
pula. Att älgstammen behöves
decimeras skall inte förnekas,
men utgållingen borde ske med
varsamhet och klok beräkning,
så skulle ett bättre resultat
längden vara omsett.

Jaktens allmänhet för
berövas men som sport är
som ryttar- eller näringofång. Många
jagare ofta en stund delar
sin tid med att upphylla sig

ACC. NR M. 9962:17

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i skog och mark för att söka
efter villor, men stötyt blev
skälen på magen. I så man
då dålig råd till att på så
sätt fördröja sin tid, så är
det beklagansvärt.

Påskloshringen lättes i gång
i slutet av september månad för
50 år tillbaka. Det fullständiga arbetet
här, var för vi för det mesta
härskade upp påståenden själva. Det
är givet att flera dagar, ja hela ve-
kan för detta arbete innan alla
"gräna" var upptagna. Påståenden
glorades i de för den tiden brukli-
ga halften och valdes sålunda,
att de flöde lades i den främre
korpen och de små jämte de skända

och skopplarna lades i den bröde
korven. Vi hade egentligen på den
tiden inkräddats den gamla svenska
röda matpotatisen jämte en sorts
vita potatis som användes till fäster
i beströket och biten samt en slags
blå potatis. Först på 1890-talet börja-
de man att odla amerikansk B.
dug potatis svenska dansk potatis,
stärkt senare som Magnum bonum
allt i början av 1900-talet. På 20 ta-
la. Denne senare sorten gjorde revolt
på potatisodlingens område här på
Fraktén. Den var av god beskaffen-
het och rikligt givande. Fast ha-
de den undertryckt den gamla röda
potatisen och så nu den mest an-
vända potatisen här i dessa bygder.

ACC. N:R M. 9962:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För den den tiden ha man probe-
rat med flera andra slags potatis
hä. E. c. Professor Wahlmans be-
gitta m. h. men ingen ha äm-
nat distanserat Upp till date pota-
tisen. Den gamla röda potatisen
var mindre avkastande, men ha-
de en mycket god smak, varför
det va. många som förfärdade
planterade den till markpotatis
för det egna hushällets hälsning.
Där vi gjorde också sammanlaga-
da, fastän inte i den omfattning
som den dagligen kom till an-
vändning.

Potatisväxeln användades för
och på den förfärdade, de hela
potatisväxeln kunde inhämtas

ACC. NR M. 9962:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jä en eller två par dagar, besände
jag flera många platser man ha-
de anskaffat. Vid den tiden jag äst
är dagen kort, men arbetet gångh
jag tidigare många till dess möte
äst jag kvällen inbröt med uppe-
håll. Plats för måltiderna, det var
skönt och glöm under detta ar-
bete och jag bjöds det på kalas.
För det mesta bytte ungdomarna
dagarna med varandra, men
då man lejde potatisplanter
var dagsprånningen 16 skilling
och maten, det kunde väl inte
en pilla av det upptät kvail
mellan potatisplanterna, i syner
äst planterna, och då kunde man
för bara av näst. potatis på

varanda för att man skulle kän-
na hur notisen slog till; nästan
det hette. Huset där hade de man-
skor stängast arbetat en på en dag.
Man skulle vara den fjärde på de-
betplatser med sitt verk och äga
upp var sin färd till jorden in-
man arbetat på i gång. Sedan
skulle man ha den den ripp-
tagna notisen och valla in
den till vinterfrysning i källaren
eller notisgraven eller lägga den
i stika.

Privat anordnades en kväll
kort efter det notisen hade glömts.
De samledes en del kvinnliga
personer i köket, var och en försedd
med ett visum, för att under kvällen

ACC. NR M. 9962:22.

22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

läpp, smideriva de till stänsel av
satta större potatis/mörlarna. Robur
härmed var, rischabel för fingarna
och man fick ha förbandsmaterial
i reserv för att förhindra fingarna
med, när de blödde. Rivegille var
mycket ontgjut och man gick
allt ganska då. Alla i arbets del-
gående var glada och uppsluppna
och det skänkades väldigt under
kvällens lepp. Någon besöksring
för detta arbete kom inte ifråga.
Alla började strax efter införkun-
gen och på till man på till till
12-1 med avbrött blås för kaffens.
När alla potatisen hade rivits
var det sålunda sent och så vanda,
och det rivegille. Rivas från ja.

ACC. NR M. 9962: 23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

småtimmarna var, man färdig
till uppbratt och gå var till sitt
och det hände väl inte så sällan
att pojkarna vore ute och var följ-
de till hem sin flicka.

I gården ifråga blev det sedan
en omfattande arbete med att skiva
stänkelsen och hufva åtgår det minst
en hel dag. Den rena stänkelsen
blev kvar på botten i kitlen
och efter sin lilla behandling hade
den stannat till naka. Den uppsp-
skas nu och lades på ett bord
till att torra. För snart detta hade
skett medlades stänkelsen till för-
oxning i en låda och användes se-
dan i huskallet under det följande
året, varvid den grovre sorten användes

Jord och till rindamål som inte
var på noga och den finne var.
Sen sedan.

Rover odlade man här in-
nan rotationen infördes, men sedan
blev denna odling alldeles upphörd,
vad som det på 1880-1890-talen inte
gjordes någon odling av detta växt-
slag på stället.

Stumlegård fanns det för vid
vaxt gård. Står i byn Byres hum-
teringen i stort sett på upphört
när den gamla byn sprängdes
genom lön skiftet 1861-1863. Endast
en humlegård fanns det hos
på 1890-talet, nämligen i Björns-
gård. Stumvillanar till så
alltså för länge sedan förts här.

ACC. N:R M. 9962:25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Städer.

Höstträngen påbörjades i början av oktober, månad eller under tiden 1-10. Bida fram mot slutet av 1800-talet odlade man den gamla Rasmusslingen här. Till höstträngen behövde man naturlig gödsel från fjärran till den del av vägfältet som sedan för vägen hade gjordats. Det var kronåker, som för den tiden utgjorde en rätt stor areal, samt potatislandet, som ~~sedan~~ för vägen för gjordning. All den öppna åkerjorden här vid den tiden med bok, men rågåker användes alltid med plog, där på åker bearbetades och så sådde rågen, som sedan med myllades med järnhaaren. Kalk

26
använde man sig inte av på den
tiden till rågen, men det kunde
hända att man ibland, dock
inte alltid, köpte hem Thomasas
fäo eller benmjöl och använde
såsom övergödning på rågen. På
säden och medskörden på rågen
var klä. Hörde vattenfåror. Hoss
och Teas öre fälles, påskilt i
dess sälländ. del och sedan var
det till att mest en Träsk eller
råga ransa dessa fåror och jäm-
na ridskammarna på ömse sidor.
Runt omkring fälles skulle snitt
skjuvas och på den det till att stin-
ka släsa, innan rågfälles sedan
var färdigt för övervintringen och
hade det långvarigt att ha dömet skutits

Gräbet användes till kreaturen
under hela hästen. Fäst avbetades
ärovästen i ryggar och utånga och
då fides om kreaturen från sina som-
marbeten i skogar och byar. Somna,
som mjölkade, fick gå här ett par
eller tre veckor, medan ^{suckarna och} ungdjuren fick
stanna kvar till längre fram på
hästen. Så snart all säden var in-
bärgad släpptes dragarna och korna
i gräbet. Men i fältet och odl.
Man räknade med att detta var det
allra förnämsta betet man på den
tiden hade och attarna blev ofta när
de gick där, och korna mjölkade
ryggen och fet mjölk. På och
en hade sina äga ringärdade och
det var en mängd av gäddsgäddor.

ACC. NR M. 9962: 29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

eller den allra mesta delen av
den naturliga blåttemarken till
betesmarker eller arkor uppgjordes
dessa områden. Brödet häm-
tas sålunda numera på vallarna.

Hösthöning av ikerjorden bör-
gade man för ett halvt sekel till.
baka tidigare än vad nu är fallet.
Vår rågen skars uppgjordes den i
skrytar i raka linjer. På såd man
omedelbart kunde råsa stubben dess
emellan och sedan började man detta
område. Vår rågen sedan inbörjats
var det bara till att komplet-
tera ägningen i de linjer varens
rågskrytlarna hade stått. All iker-
jord uppvändes med kock och till
dessa åker åtgick det mycket tid.

ACC. N:R M. 9962:30.

30
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den högre jorden fick sedan ligga
så vidan under vintern, men al-
la dala skulle vägas. Detta till-
gick sålunda, att man först be-
vade den ända äken och sedan upp-
lätes den i stora fjäror och fick
sedan ligga så över vintern. När
våren kom brukade man spräcka
dessan fjäror med ädel och sedan
jorden hade förhat upp oidentligt
besattes den med havre. Växa
var det stora arbetet med hästskor-
ningen, såes man inte tillhåvet
hade någon liten bit vall som skulle
upplåtas, vilket dock på den tiden
hade till självskattningen. Det var nämligen
fint efter skattningen som man på
alla sätt gick med vädningarna här.